

Nr 314.

Af herr **Schotte**, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 43 upptagna förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

I anledning af Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 43 med förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m. får undertecknad härmed väcka följande motion.

Vid behandling under fjolårets riksdag af kungl. propositionen nr 96 med förslag till aftalslagar m. m. beslöt Riksdagens Andra kammare, i enlighet med en af undertecknad m. fl. afgifven reservation, att den af Kungl. Maj:t då framlagda lagen om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare med af särskilda utskottet och i vissa framlagda reservationer gjorda ändringar skulle gälla allenast under fem år, och att i följd häraf slutbestämmelsen i denna lag skulle lyda sålunda: »denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911 och med undantag för bestämmelserna i 6 § första stycket samt 12 § äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivaftal, som slutits före nämnda dag. Lagen skall upphöra att gälla den 31 december 1915; dock skall den äfven därefter äga tillämpning i fråga om kollektivaftal, som slutits medan lagen var gällande.» Såsom stöd för berörda reservation, tillät jag mig anföra följande:

»Den lagstiftning rörande kollektivaftalet och dess rättsverkningar, som i förevarande kungl. proposition förelagts Riksdagens pröfning, är i vårt land en nyhet. Ej heller i andra länder har, mig veterligen, någon lagstiftning å detta område kommit till stånd, om också förslag härtill utarbetas i ett och annat land. Man kan ej ens säga, att kollektivaftalets begrepp och natur blifvit af rättsvetenskapen fullt klargjorda. Rörande viktiga moment i och verkningar af detta aftal råder ganska stor skiljaktighet, hvilken också tagit sig uttryck i motioner, som väckts med anledning af den kungl. propositionen. Lagstiftningen om kollektivaftal är

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 130 Häft. (Nr 314—317). 1

— och detta framhålles med styrka både af justitieministern och lagrådet — en försökslagstiftning. Hade den ifrågavarande lagstiftningen emellertid lagts uteslutande såsom en lagstiftning om kollektivaftalets begrepp och allmänna rättsverkningar, hade någon begränsning af lagens giltighet till viss tid varit mindre påkallad. Nu innehåller emellertid det framlagda lagförslaget bestämmelser rörande användande af maktmedlen, strejk och lockout m. m., hvilka maktmedels användande inskränkts i flera afseenden. För vinnande af ökade garantier för arbetsfreden hafva i åtskilliga motioner dessa maktmedels användande ansetts böra ytterligare inskränkas, en uppfattning som, på sätt jag vid 8 § häfdat, torde ha mycket fog för sig. Hvilken verkan för arbetsfreden och på parternas inbördes maktställning den ena eller den andra inskränkningen i maktmedlens användande kan medföra, därom råda mycket skilda meningar.

Med vårt tvåkammerssystem och den sammansättning, våra bägge kamrar nu hafva och för närmaste framtiden kunna förväntas få, blifva bestämmelser, som befunnits icke väl afväga maktförhållandet mellan parterna, svåra att få ändrade. Bli de obehörigt gynnande för arbetsgifvarna, skall lagens ändrande sannolikt möta de största svårigheter i Första kammaren; gynnar lagstiftningen obehörigt arbetstagarna, skola möjligen lika svårigheter uppkomma i Andra kammaren. Befinnes lagen vara rättvis till sin grundåskådning och verka till gagn för arbetsfreden, kan det ej betviflas, att jämväl en lag med temporär giltighet skall förnyas, möjligen med de smärre ändringar och tillägg, som erfarenheten visat lämpliga. Med den utveckling, förhållandena på arbetsfältet alljämt undergå, och med de olika och på förhand knappt öfverskådbara sätt, hvarpå den ena eller den andra bestämmelsen kan utnyttjas, är det, huru samvetsgrannt man än söker afväga förhållandena åt olika sidor, omöjligt att på förhand beräkna, om lagen blifvit i allo rättvist lagd eller icke, och om den skall främja lugnet på arbetsmarknaden eller införa förhållanden, som visa sig motverka arbetsfreden.

Kungl. propositionen upptager jämväl andra bestämmelser än de nu åsyftade, som göra det svårt att öfverskåda lagens blifvande verkningar. Så är t. ex. förhållandet med 9 §, som innehåller materiella bestämmelser, hvilka, på sätt i en annan reservation framhållits, näppeligen tillhöra en lagstiftning om kollektivaftal eller i föreslagen affattning kunna anses lämpliga ur det allmännas synpunkt.

Jag medger gärna, att åtskilliga skäl, dock hufvudsakligen af teoretisk innebörd, kunna anföras mot det förslag, jag ofvan framställt. Men jag anser dessa icke vara af afgörande betydelse. Så länge man rör sig på ett något så när känt och öfverskådligt fält, synes en temporär gil-

tighet af en lag icke böra ifrågasättas; men i det säregna fall, som kollektivaftalslagen med sitt hufvudsakliga innehåll erbjuder, tala däremot, på sätt ofvan anförts, starka skäl för en temporär giltighet. På ett dylikt grannliga område kan lagstiftaren näppeligen framgå med nog stor försiktighet. En tidsbegränsning med afseende å lagens giltighet synes mig ock vara ägnad att öfvervinna en del af de betänkligheter, som kunna finnas mot att nu skrida till en lagstiftning i förevarande ämne.»

Den uppfattning, som sålunda gjorts gällande, har justitieministern i förstnämnda, vid årets riksdag framlagda proposition underkastat en kritik, som fordrar några ord till svar. Jag skall då först gärna medge, att hvad justitieministern yttrar om den »rättsosäkerhet och oreda på många områden», som skulle uppstå, om lagstiftaren hvarje gång särskilda svårigheter uppstode eller man trodde sig ej fullt kunna öfverblicka lagstiftningens verkningar och konsekvenser skulle tillgripa att göra lag på prof för viss kortare tid, har allt fog för sig. Men att för det blygsamma område, hvarom här är fråga — det var ju slutligen blott kollektivaftalslagen — för ett enda undantagsfall således upprulla en bild af hvart det skulle taga vägen, om alla svårare lagar skulle stiftas på allenast viss tid, är en alldeles obehöflig öfverdrift. Om försök skulle göras att ställa en god del af vår lagstiftning på tid — ett i sig ganska orimligt försök — ha både justitieministern och andra mäktiga krafter utvägar nog att förhindra det.

Här är helt enkelt fråga om, huruvida de betänkligheter och olägenheter, som kunna resas mot att antaga en kollektivaftalslag allenast för viss tid — och jag har uttryckligen medgifvit och medger alltjämt att sådana finnas — äro *öfvervägande* i jämförelse med vådorna af att genom lag fastläsa en del stadganden af synnerligen vidtgående och oberäknelig art på förevarande område. De *speciella* olägenheter, som skulle uppkomma genom en tidsbegränsning af förevarande lag, äro icke af justitieministern i någon mån berörda eller utredda. Herr justitieministern nöjer sig med den trösterika uppfattning, att »de ifrågavarande lagarna beträffande utsikterna att få nödiga ändringar verkställda snarare äro gynnsammare ställda än andra lagar, enär i de förra behandlade frågor äro af den stora betydelse och det intresse för allmänheten, att den kommer att föra fram krafvet på ändringar, som befunnits behöfliga, med alldeles ovanlig styrka». Jag är öfvertygad om, att det hoppet är ganska bedrägligt. Vi finna emellanåt, att den ganska mäktiga opinion, som ett af Riksdagens båda kamrar fattadt beslut innebär, icke af Kungl. Maj:t godkännes; i föreliggande kungl. proposition finns det godt om exempel på, huru den folkopinion, som väl ändå ej alldeles kan fränkännas ett *Andra* kammarens

beslut, icke föranledt något afseende. Och att i allmänhet en än så deciderad och utbredd folkmening ingalunda ännu har den makt i detta land, som justitieministern gör gällande, därom vittnar all de sista decenniernas politiska erfarenhet. Huru många stora reformkräf, för hvilka ett utomordentligt stort intresse funnits rundt om i landet, ha ej strandat på Första kammarens motstånd! Och huru visar det sig icke vid hvarje riksdag, att Första kammaren afslår af Andra kammaren beslutade lagändringar blott af det skäl, att lagen är så ny och att man vill inhämta ytterligare erfarenheter.

Att lita till opinionens kraft för vinnande af rättelser på områden, som kollektivaftalslagen berör, är också så mycket vanskligare, som de bestämmelser, hvilka ge hela lagen sin karaktär och hvarom här egentligen är fråga, afse *maktförhållanden* af synnerlig räckvidd både för arbetsgifvare och arbetare, områden, där det visar sig att rätten alltför ofta får stå tillbaka för makten.

Att de i kollektivaftalslagen innehållna, direkt på kollektivaftalets begrepp eller formella gestaltning riktade stadgandena ej behöfva antagas på viss tid, är uppenbart, men jag kan omöjligen heller finna några olägenheter af betydelse genom att också dessa ingå i en lag, antagen på viss tid. Hvad lagförslaget innehåller om kollektivaftalets begrepp är i hufvudsak blott ett kodifierande af hvad nu allmäneligen förstås med kollektivafstal. Upphör detta kodifierande, lærer väl kollektivaftalet till sitt begrepp ej undergå någon förändring. Begreppet finns ju redan nu, oaktadt det ej fått uttryck i någon lag. En del till kollektivaftalets begrepp anslutna stadganden äro af den periferiska natur, att deras förefintlighet eller ej i lagstiftningen äro utan all praktisk betydelse. »Rättsosäkerhet och oreda» kunna allra minst uppstå däraf.

De delar af lagen däremot, i afseende å hvilka en del betänkligheter kunna resas mot en för viss tid antagen lag, hänföra sig till 8 och 9 §§ i nu förevarande lagförslag. Men det är för dessa §§, som tidsbestämningen är af den största betydelse; på de bägge områden, som dessa §§ reglera, sympatistridernas och föreningarnas skadeståndsplikt, råda de största meningsskiljaktigheterna och äro konsekvenserna svårast att beräkna.

För näringarnas sunda utveckling och för arbetsfreden är ett väl balanserat maktförhållande, ett jämviktsläge mellan arbetsgifvare och arbetare af största betydelse. Men hvem vågar ett bestämdt påstående om, att detta maktförhållande blifvit rätt afvägdt i förevarande lagrum, att ingendera af parterna blir obehörigt gynnad på den andras bekostnad? Hela arbetarsidan tycks vara skäligen enig om, att sympatistridernas tillåtande innebär en gifven öfvermakt för arbetsgifvarna i industrien, och

mycket talar därför. Å andra sidan är gifvet, att sympatistridernas tillåtlighet utgör en synnerlig fara för arbetsgifvarna å jordbrukets område. Den tid kan komma, då det blir dessa senare, som få betala stridskostnaderna för industrien. Åtminstone kan man vara ganska viss om, att en förskjutning af maktförhållandet i industrien till arbetsgifvarnas fördel skall medföra ansträngningar af arbetarna att i vidsträcktare omfattning organisera landtarbetarna för att t. ex. med sympatistrejker på landbrukets område kunna tvinga arbetsgifvarna i industrien, med hvilka strid uppstått, till eftergift. Härmed kommer lagen att direkt föranleda strid på ett område, jordbruket, där det framförallt är af betydelse, att inga större öppna konflikter uppstå.

Arbetarefackföreningarnas skadeståndsplikt kan bli af den tyngd och omfattning — och det är härvid bland annat fråga om »medverkan», ett sväfvande begrepp, hittills skäligen okänt i lagstiftningen, hvars omfattning först lagtillämpningen kan fastslå — att den fullkomligt utmattar dessa föreningar och undanrycker dem det ekonomiska underlag, som de måste äga för att kunna vara jämbördiga i striden med arbetsgifvarnas alltmer fasta och stridsberedda organisationer och för att kunna upprätthålla balansen mellan arbetsgifvare- och arbetareintressena.

Det måste därför fastslås, att lagstiftaren ej bör afsäga sig de *starkast möjliga garantier* för att kunna ingripa ändrande och rättande i hvad som på förberörda maktområde blifvit lagstiftadt mindre rättvist för den ena eller den andra parten. Det *enda* säkra medlet härtill är att ge kollektivafstalslagens förevarande §§ temporär giltighet.

Denna ståndpunkt, sedd i belysningen af vårt tvåkammerssystem med hvardera kammarens absoluta veto i lagstiftningsfrågor, är så naturlig och stark, att olägenheterna af en tidsbegränsning af lagbestämmelserna i förevarande afseende måste vara synnerligen påtagliga och betydande för att man skall eftergifva den.

Nu är enligt min mening så ej förhållandet. Ty hvad skulle inträffa, om 8 § upphörde att gälla? Denna § — jag utgår nu först från dess lydelse enligt kungl. propositionen — innehåller ju en inskränkning i rätten att använda kampmedel, så att dessa ej få tillgripas för afgörande af rättstvister. Upphörde då inskränkingen, blef ju följden allenast den, att nuvarande frihet att tillgripa maktmedel för rättstvister åter trädde i kraft. Jag medger gärna, att det är ett högre stadium att hänskjuta rättstvister också på förevarande område till rättsligt afgörande. Men näppeligen kan man säga, att den frihet, som nu råder att tillgripa maktmedlen äfven för sådana tvister, är »rättsosäkerhet och oreda». Äfven om berörda tvång att hänskjuta rättstvister till domstol upphörde, vore därmed föga

fara för arbetsfreden; att döma af hittillsvarande erfarenhet om de ytterst få striderna af någon omfattning på rättstvisternas område blefve förhållandet i sak föga ändradt; och parterna skulle nog, vana vid det rättsliga hänskjutandet, söka genom skiljeaftal vinna de fördelar, som förut erbjudits genom arbetsdomstolen och tvånget att anlita denna.

Eller om 8 § affattas enligt den s. k. Refvingelinjen? Under det lagen gällde, vore absolut förbud för sympatistrider; när den upphör, inträder nuvarande frihet. Det är svårt att se, att större »rättsosäkerhet och oreda» skulle däraf uppstå, än af att bortaga nuvarande frihet och skapa ett tvång, som ej förut funnits.

Då gifvetvis i bägge fallen förståndiga öfvergångsbestämmelser måste stipuleras, bör risken i förevarande afseende med den temporära giltighetstiden ej vara särskildt stor.

Att bygga på att en lag ej skall bli ändrad, är alltid ganska vanskligt; ibland visar detta sig mycket besvärligt; ibland kan det gå lätt nog; den enskilde får finna sig äfven i senare fallet.

Beträffande 9 § kunna olägenheter af en temporär giltighetstid möjligen konstrueras fram. Men i realiteten torde dessa bli ganska ringa. Allmän skadeståndsplikt för arbetsgifvare och arbetare, som bryta ett aftal, finnes redan nu efter allmänna grunder. Den blir i 9 § uttryckligen ut-sagd; upphör §:n i denna del att gälla, så blir väl ej därmed den allmänna rättsgrundsatsen om skadeståndsplikten ändrad, utan kvarstår i samma omfattning som nu. Beträffande föreningarnas skadeståndsplikt lärer väl få anses, att någon allmän sådan ej nu kan ovillkorligen deduceras fram ur gällande rättsgrundsatser. 9 § stadgar nu en dylik plikt i vissa fall. Upphör 9 § att gälla, inträder med afseende å kollektivaf-tal, som därefter ingås, nu rådande förhållanden: den allmänna skadeståndsplikten upphör eller pröfväs af domstol i hvarje speciellt fall. Jämväl här blir det allenast en återgång till nuvarande, låt vara delvis ofullkomliga, förhållanden. Den lindring i skadeståndsplikten, som §:n efter sin affattning i årets förslag erhållit, bortfaller kanske; men däremot blir väl ej benägenheten att bryta aftal, där sådant brytande redan nu grundar skadeståndsansvar, större, snarare tvärtom. Man får ej heller, rent praktiskt taget, skatta denna föreningarnas skadeståndsplikt alltför högt. Blir den obilligt lagd, är faran för manipulationer för dess undgående större än i annat fall.

Med förståndiga öfvergångsbestämmelser kan jag ej heller i nu förevarande afseende se någon kränkning af enskild rätt eller »rättsosäkerhet och oreda» af, att 9 § ges temporär giltighet och således kan komma att upphöra efter viss tid.

Vill man nu ej äfventyra, att de allmänna stadgandena om kollektivafstal kunna bortfalla genom att *hela* lagen göres provisorisk — ett äfventyr som dock på sätt förut påpekats ej kan vara stor — är det en enkel sak att göra en »lag innefattande allmänna bestämmelser om kollektivafstal» af §§ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11 (utom första stycket), 12 och 13, jämte lämpliga öfvergångsbestämmelser, hvilken lag ej ges temporär giltighet, samt föra §§ 8, 9, 10 och 11 (första stycket) jämte påkallade öfvergångsbestämmelser till en »lag om vissa rättsverkningar af kollektivafstal» och låta den gälla i 5 år.

I det föregående har jag utgått från, att ett förnyande af kollektivafstalslagen, med eller utan ändringar, ej skulle komma till stånd. Det antagandet torde dock ha ganska liten grund för sig; det skall i allt fall möta mindre svårigheter att få en ny lämplig lag i stället för den utlupna, om det förfares på sätt här antydts, än om man allena skall lita till Riksdagens villighet att ändra en lag, som gällt några få år allena, eller till intressets hos allmänheten »alldeles ovanliga styrka», ett intresse som kanske är deladt efter arbetsgifvare- eller arbetaresympatier. Har det varit i hufvudsak gagnande, att en dylik lag funnits, kan ingen regering underlåta att i god tid träffa anstalter för att få lagen förnyad, oändrad eller ändrad. Har lagen befunnits i stort sedt olämplig och icke gagna en på sunda förhållanden grundad arbetsfred, då är det lyckligast, att den försvinner så snart som möjligt och att lagarbetet på området tas upp efter nya linjer.

På grund af hvad sålunda anförts, och utan att här ingå på frågan hvarken om en lagstiftning om kollektivafstal öfverhufvud nu bör komma till stånd eller om den lämpligaste affattningen af de olika §§:na i en sådan lag, får jag yrka,

att, om Riksdagen antager en lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, denna allenast måtte antagas för en tid af 5 år, eller sådan tidsbegränsning åtminstone gälla §§ 8, 9, 10 och 11, första stycket, i lagförslaget; dock att lagen efter nämnda tid skall i förevarande delar äga tillämpning i fråga om kollektivafstal, som slutits medan lagen var gällande.

Stockholm den 26 februari 1911.

Axel Schotte.